

Teresa Costa-Gramunt

El saber del cor

Meteorα

El saber del cor

© Teresa Costa-Gramunt, 2008

Reservats tots els drets d'edició per

© Editorial Meteora, SL

Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a.

08013 Barcelona

Tel. 93 265 56 54 Fax 93 265 11 16

www.editorialmeteora.cat

contacte@editorialmeteora.com

Primera edició: octubre de 2008

ISBN: 978-84-95623-71-3

Dip. Leg.: B.44488-2008

Il·lustracions del llibre: © Adelaida Murillo

Imprès a Novatesa, Barcelona

SENSE L'AUTORITZACIÓ ESCRITA DE L'EDITOR, QUEDA RIGOROSAMENT PROHIBIDA, SOTA LES SAN-
CIONS ESTABLERTES PER LA LLEI, LA REPRODUCCIÓ TOTAL O PARCIAL D'AQUESTA OBRA A TRAVÉS
DE QUALSEVOL PROCEDIMENT MECÀNIC O ELECTRÒNIC, INCLOENT-HI LA REPROGRAFIA, LA DIFU-
SIÓ PER XARXES TELEMÀTIQUES I LA DISTRIBUCIÓ D'EXEMPLARS D'AQUESTA EDICIÓ MITJANÇANT
LLOGUER O PRÉSTEC PÚBLICS.

Taula

Pròleg (per a qui vulgui el meu parer)	9
• Mare, mare, per què m'has abandonat? <i>Gala Dalí i Cécile Éluard</i>	12
• Un fardell anomenat Picasso <i>Pablo Picasso i Marina Picasso</i>	22
• Per a tota la vida <i>Anna Murià i Agustí Bartra</i>	32
• El saber del cor <i>María Zambrano i Araceli Zambrano</i>	42
• El visionari i el seu àngel <i>William Blake i Catherine Blake</i>	56
• La làmpada de la saviesa <i>Alexandra David-Néel</i>	68
• Quimbisa, el bruixot <i>Andrés Petit, Andrés Quimbisa</i>	86
Notes biogràfiques	110

Als meus pares, Neus i Laureà, sempre.
Als meus fills, Daniel i Cristina, pel seu do.
A Oriol, en fraternitat.
A Lluïsa Julià, pel repte.

Pròleg

(per a qui vulgui el meu parer)

Experimento fascinació quan se'm revelen alguns personatges que han fet de la seva vida una obra d'art. O una harmonia viva.

Els set relats que integren *El saber del cor* responen a un perfil imaginari dels seus protagonistes basat en dades reals.

No són relats biogràfics: són recreacions fictícies que s'ofereixen fora de la convenció estricta dels fets per assenyalar algun aspecte d'aquest *saber del cor* que des de l'àmbit personal entronca amb el saber universal.

Les persones que han inspirat aquests relats van actuar lluny dels llocs comuns: per això van haver de pagar penyora. Les seves vides en tensió em provoquen admiració, empatia, estima.

Aquestes històries les lliga un element comú: la intel·ligència del cor que fa clarividant la realitat humana, però que no estalviarà als seus protagonistes l'assumpció d'un dolor vital. Però la transmutació del dolor, quantes vegades no esdevé coneixement!

 El saber del cor

Mare, mare, per què m'has abandonat?

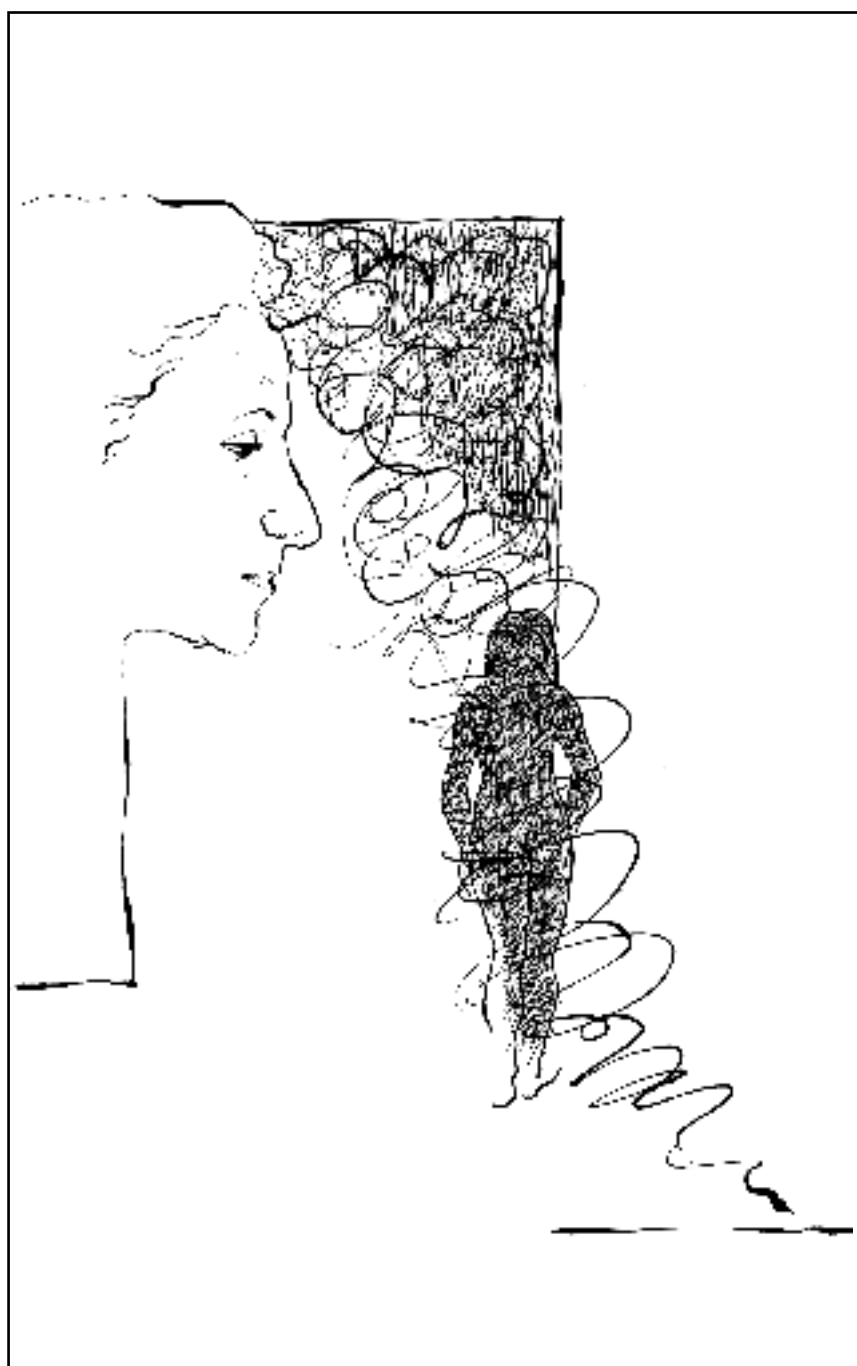
❧ *Gala Dalí i Cécile Éluard* ❧

*Gala es nega a veure la seva filla que,
assabentada a través de la premsa
de l'estat de salut de la seva mare,
ha viatjat fins a Cadaqués,
on és refusada per última vegada.*

Dominique Bona, *Gala*

El sol li ve de cara, li ofèn llastimosament els ulls. És el mateix sol inclement, ferdor, d'aquells dies d'estiu passats a Cadaqués. Cécile llavors tenia onze anys, i aixecant amb temor reverencial els ulls de la sorra aspra i fosca, tothora buscava amb desesper l'esguard indiferent de la mare que l'abandonava.

El seu naixement ja havia estat un tort, un cop de puny clavat amb ràbia al ventre matern: Gala, per a qui la descendència era un aspecte secundari en els seus objectius vitals, en saber-se embarassada havia esperat un noi.

Avui, camí de la platja de Port Lligat, recorda amb tota exactitud l'intent d'estrangulament perpetrat per Luís Buñuel contra la seva mare. Encara veu Buñuel com un energumen, com un endimoniat que es llança sobre una figura de cérvol, veu els seus ulls lluents, en estat salvatge, uns ulls negres i botits que fan venir esgarrifances a la mosseta d'onze anys.

Tot va començar per gelosia. Salvador Dalí, l'home que a partir d'aquell estiu ocuparà el cor i el cap de la seva mare, només feia que parlar de Gala i repetia com un lloro tot el que Gala deia.

Buñuel estava que trinava: no podia convèncer de cap manera aquell pintor sonat amb ínfulas d'escriptor perquè redactés amb ell el guió de la pel·lícula *L'Âge d'or*. El "lloro" només mussitava "Gal·la..., Gal·la...", així, amb ela geminada i posant, com un místic davant una icona invisible, els ulls en blanc.

Aquella tarda el grup d'amics havia anat a fer un berenar campestre. Gala Éluard, a qui agradava anar amb pantalons curts, feia dies que estava ofesa amb el cepat, quadrat i mastodòntic Buñuel perquè aquest, volent fer una de les seves gracies, havia esbombat als quatre vents que la cosa que més li repugnava de l'anatomia femenina eren unes cuixes primes, unes cuixes d'aquelles que no

es toquen en la part interior sinó que dibuixen un espai al mig...

Gala tenia aquestes cuixes, i si d'alguna cosa estava orgullosa era de l'harmonia del seu cos, aquell cos que tantes vegades exaltaria Dalí en les seves pintures més rodones.

El berenar transcorria plàcidament quan tot d'una Buñuel va saltar com un gripau al coll de Gala, burxat per les impertinències que aquesta li dedicava amb cinisme. El gripau va saltar-li al damunt amb les urpes d'un tigre amb ànim d'escanyar-la.

La lluita era desigual: Gala era una criatura fràgil i l'atlètic Buñuel no només tenia pinta de boxejador, sinó que practicava aquest esport. Salvador Dalí, que era la persona més poruga i covarda d'aquest món, de genolls i mig plorant demanava a l'amic que s'aturés.

La petita Cécile va cridar i cridar amb espant, va cridar amb totes les seves forces fins que l'ogre va deixar a terra la seva presa. Aquest fet violent i el sol de mort que li enlluernava les pupil·les eren les dues úniques coses que Cécile recordava de la seva estada estival a Cadaqués.

Violència física, claror violenta i la sensació de violència que li suposava el progressiu abandó de la seva mare...

Perquè a partir de l'estiu de 1929 Gala Éluard esdevindria Gala Dalí, i de Cécile Éluard, de la filla que avui s'encamina cap a Port Lligat, no voldria saber-ne res, transgredint l'arquetipus de la mare cuidadora i nutrícia.

Gala només va ser maternal amb Dalí i després amb aquells pòtols, aquells amants joves que de vella comprava al mateix preu que els milionaris els quadres de Dalí. Cécile, l'única filla de Gala, havia estat un accident en la seva vida; després, nosa i oblit. Mentre que les comares del veïnat *dirien, desaprovant: "Com l'ocell que deixa el niu, així la mare que abandona el seu infant..."*

Quan el matrimoni Éluard finalment es va divorciar, Cécile, com a resposta subconscient al drama que vivia, va desenvolupar un greu problema a l'espina dorsal: la seva ànima es corbava de dolor.

Paul Éluard —que en aquells temps d'una Europa lligada a la sort de Wall Street havia perdut molts diners a la Borsa de París— va vendre's l'apartament que Gala i el poeta havien compartit a la capital francesa per poder pagar les costoses factures de l'hospital.

Gala va desentendre's de la malaltia de Cécile.

Camí de Port Lligat, a Cécile l'encega la potent llum del sol. Es pot dir que no veu res, que camina

a les fosques com si la dirigís la claror d'un far opac. Segueix un impuls filial, desitja que el seu afecte, no sap si instintiu o voluntari, emboqui com les aigües d'un riu en l'oceà de l'amor matern. Cécile Éluard sospira per abraçar per última vegada la mare que, segons li han dit, es mor a Cadaqués.

Les emblanquinades parets de la casa de Port Lligat reben Cécile amb la fredor i altivesa dels murs d'un castell embruixat. Gala agonitza a la seva cambra. La història d'amor que havia començat com el fastuós idil·li entre un exaltat trobador i la seva alterosa dama ha acabat amb un irat cop de bastó.

Males llengües asseguruen que el bastó de Dalí, mesos enrere, va fer caure Gala escales avall.

Salvador Dalí, que ha estimat Gala amb bogeria, també li ha tingut por. Ella ho ha estat tot per a Dalí: dona, amiga, amant, mare, mecenes, crítica, comptable, infermera, psiquiatra, còmplice. Gala ha controlat la paranoia creativa i sexual de Dalí tot convertint-lo en el genial artista que, escandalitzant els milionaris nord-americans amb les seves mercenàries *performances* surrealistes, s'ha folrat àvidament de dòlars.

Cécile vol acomiadar-se de la mare, vol abraçar Gala perquè estima Gala. No es resigna al que ella creu un injustificat refús.

Quan truca a la porta de la casa de Port Lligat, que Gala ha compartit durant més de cinquanta anys amb aquest foll de Dalí, les cames li tremolen. No s'ha tret les ulleres de vidres fumats, el blanc del cel i les parets l'enlluernen i enlluernen... És la mateixa blancor espantosa que la trasllada a la claror mortal del setembre del vint-i-nou, quan Gala la deixava tota sola a l'hotel de Cadaqués, una criatura amb febre, per anar a Port Lligat amb Dalí, per jugar amb Dalí en el jardí de les roques.

Gala agonitza a la seva cambra plena d'icones russes. Durant la seva estada a l'hospital, amb el fèmur trencat, Dalí, ignorant-la, s'ha dedicat amb tossudesa a llegir publicacions científiques. No vol saber res de la decadència i de la imminent mort de Gala, que li és el mirall de la seva pròpia decrepitud i mort.

Les conseqüències d'aquell *accident* han precipitat Gala cap al seu final. El bell i immortal cos artístic de Gala ara es podreix en horribles pústules. Gala es mor i Cécile, la filla que la musa va tenir amb el també surrealista poeta Éluard, truca a la porta per agafar-li les mans i poder fer-li un petó.

Un servent obre la porta i, servicial, diu a Cécile que tingui l'amabilitat d'esperar-se. La filla

ha vingut corrents tan bon punt ha sabut que la seva mare es troba a l'avantsala de la mort. Dreta a l'entrada, Cécile espera amb impaciència que la deixin entrar. Té les ulleres de sol a les mans, que no sap on posar, i els nervis li engavanyen els gestos més elementals. El dia és càlid, llum de maig que tant s'assembla a la llum del setembre de la seva infantesa desolada!

Cécile no pot veure el llit de Gala que el servei de la casa, sol·licit, ha col·locat vora la finestra, de cara al Cap de Creus. Gala té els ulls tancats, no se sap si està lúcida quan el servent anuncia la visita de Cécile.

Gala ja fa dies que té els ulls clucs, com fora del món, i no se sap si és Dalí qui impedeix que Cécile vegi per última vegada la mare que l'ha negada.

Quan el criat torna de les habitacions dels seus senyors diu a Cécile que la seva mare no vol veure-la. Que, ni en el seu llit de mort, Gala no vol retrobar Cécile.

Cécile es bamboleja, fa tentines, el seu esperit desmaia quan traspassa, tota ella tremolant, la porta de la blanca casa de Port Lligat. Les llàgrimes, roents com dimonis calcinant-se en la foguera d'un quadre d'El Bosco, li cremen els ulls que ella amaga sota les ulleres de sol.

Abaltida, humiliada, derrotada, menyspreada, exclama xisclant com una bèstia ferida i mirant amunt, cap a la llum engegadora: Mare, mare, per què m'has abandonat?...

